

Variatie in meertalige klankontwikkeling: TOS en NT2

Lisa Verbeek
lisa.verbeek@ru.nl

15 april 2025

Behavioural
Science
Institute

Amir

TOS
5-7%

Variatie in meertalige klankontwikkeling: TOS en NT2

Lisa Verbeek
lisa.verbeek@ru.nl

15 april 2025

Behavioural
Science
Institute

Het programma

1. Hoe leren jonge kinderen klanken?
2. Hoe gaat dit bij kinderen met TOS?
3. Wat kun je doen?

Focus

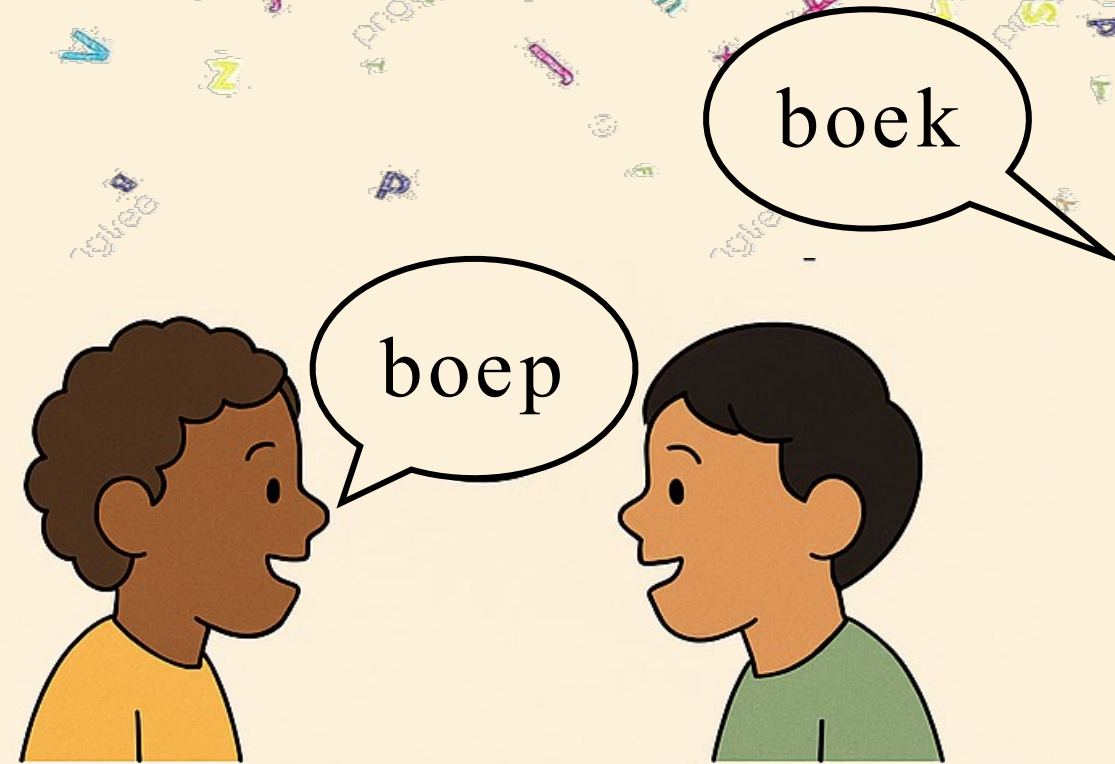
- Jonge kind
- Klankontwikkeling

Het programma

1. Hoe leren jonge kinderen klanken?
2. Hoe gaat dit bij kinderen met TOS?
3. Wat kun je doen?

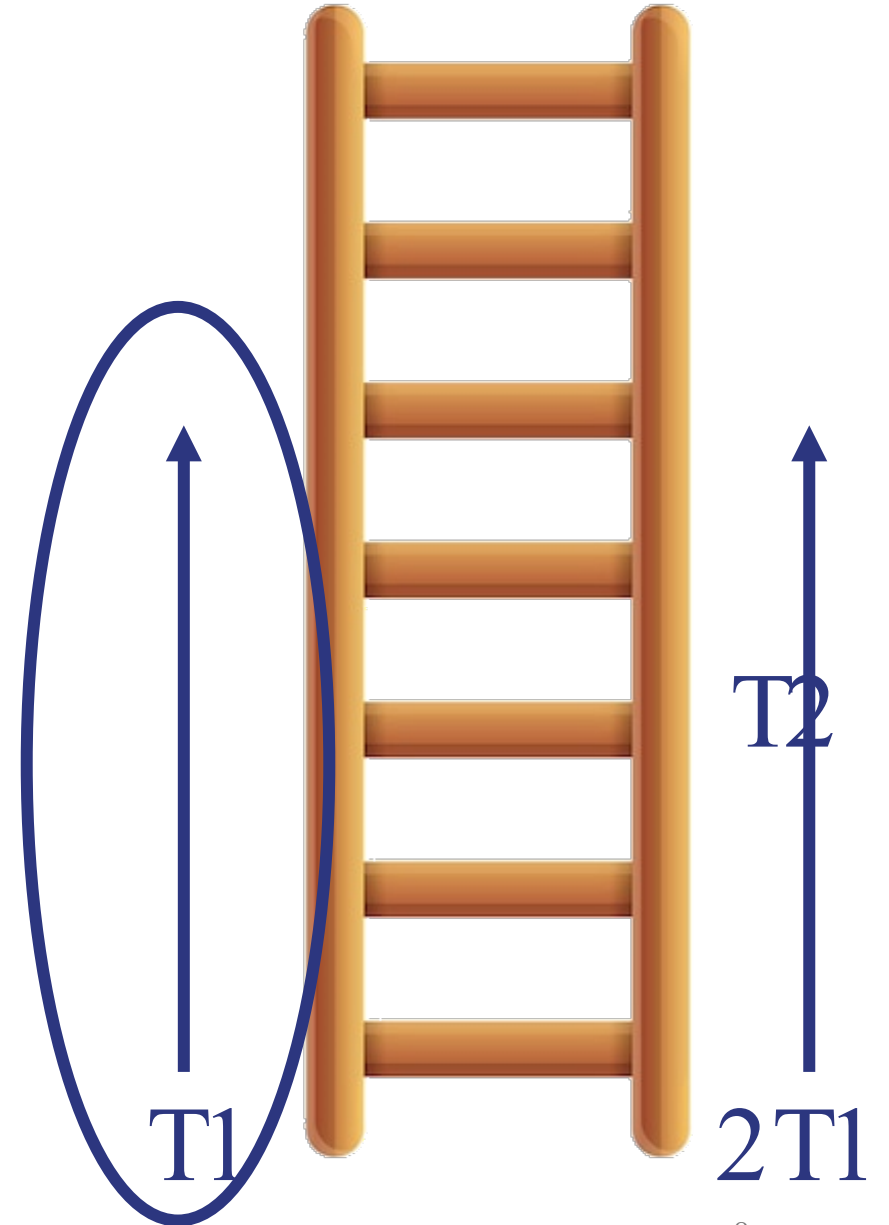
Hoe leer je spreken?

“Tweede taal”

Tweede eerste taal (2T1)

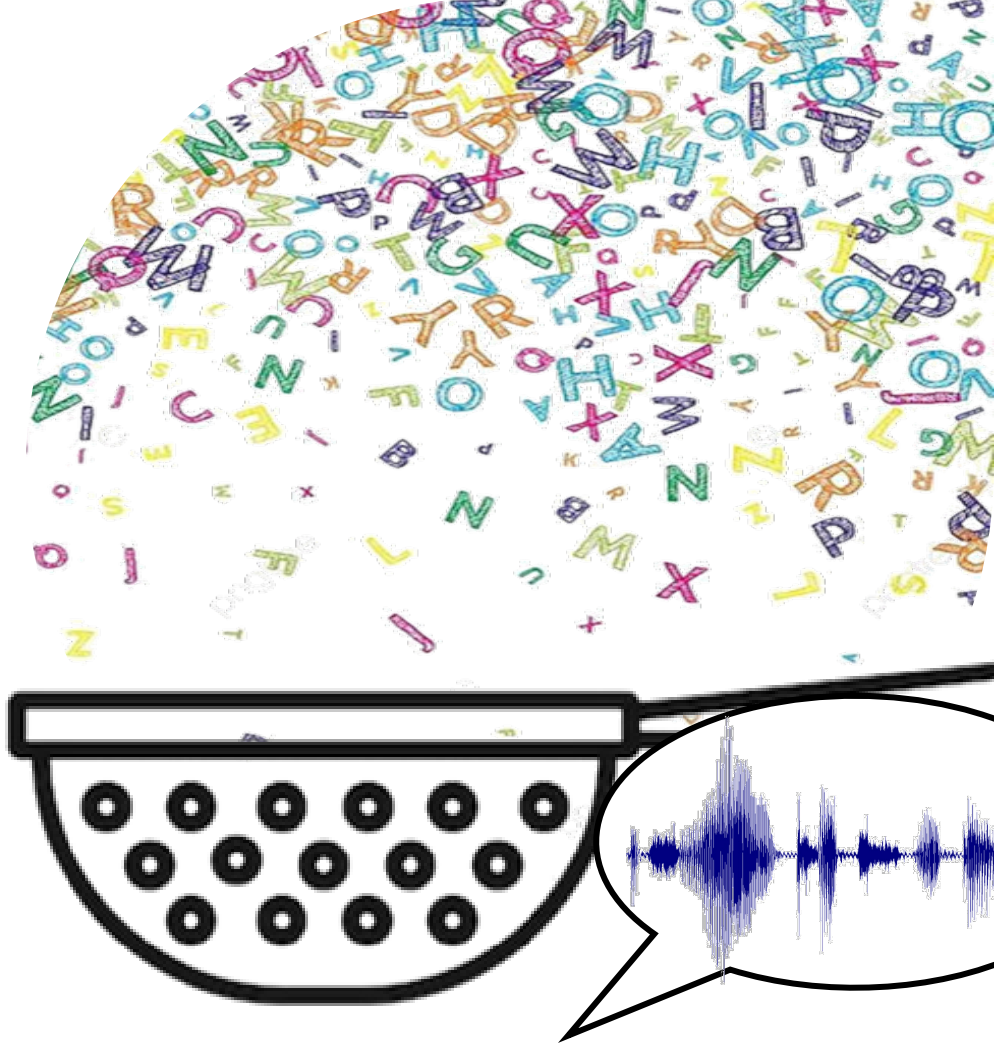
Tweede taal (T2)

Het eerste jaar

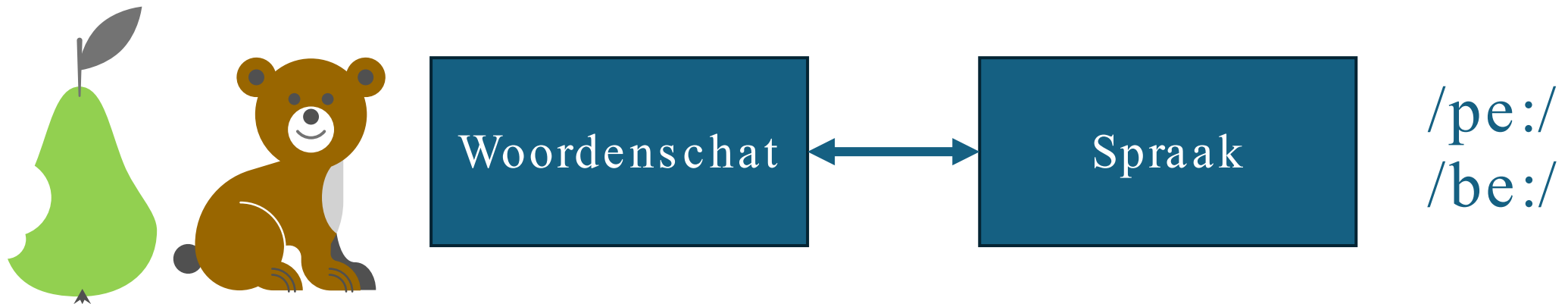
- Alle klanken → moedertaalklanken
- Sensorisch-motorisch leren
- Klankperceptie ↔ klankproductie

Handwritten letters and symbols in green, including: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0, A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z, and symbols like +, -, =, /, \, ~, ^, &, *

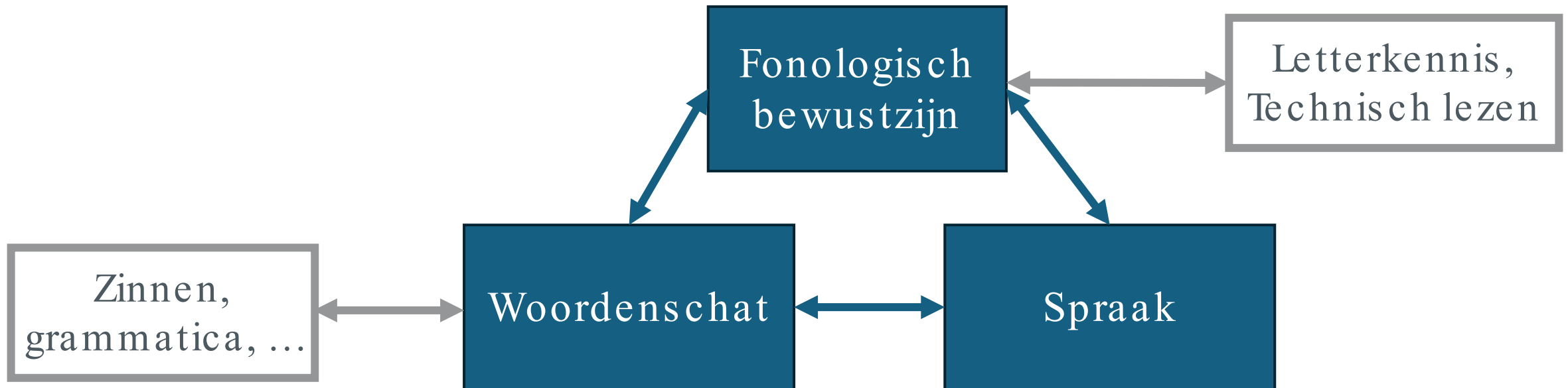
Na het eerste jaar

- Van 1 woord naar steeds meer woorden achter elkaar
- Voorspelbare vereenvoudiging uitspraak (over talen)
- Woordenschatspurt

Als kleuter

4-5 jaar: 75-90% verstaanbaar

Individuele variatie

- Taalaanbod
- Cognitieve vaardigheden
- Sociaal-emotionele factoren
- Leerstijl
- Persoonlijkheid
- Interesses...

Wat als daar een tweede taal bij komt?

- Begrip → productie
- Aanbod is essentieel
- Een nieuwe taal leren kost tijd

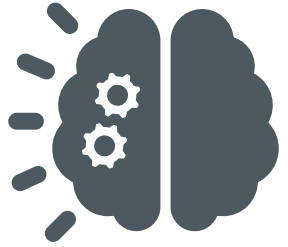
Klanken in T1 vormen basis T2.

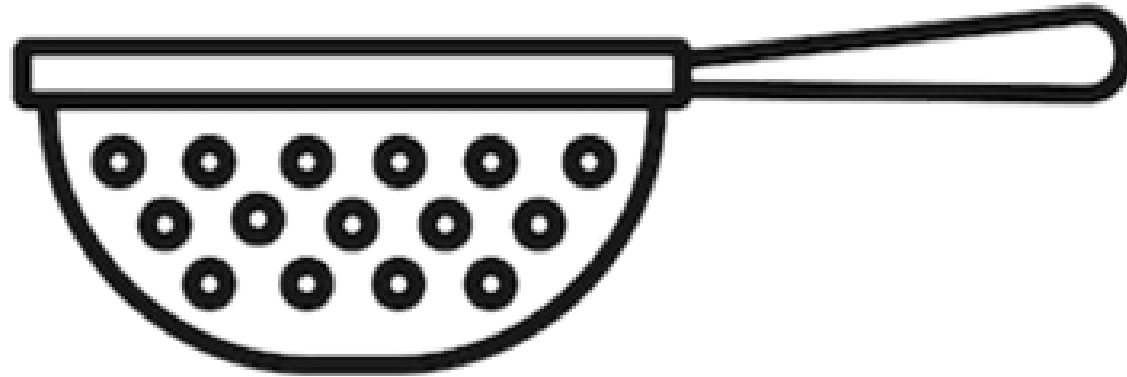
Bb

Bb

Aandacht

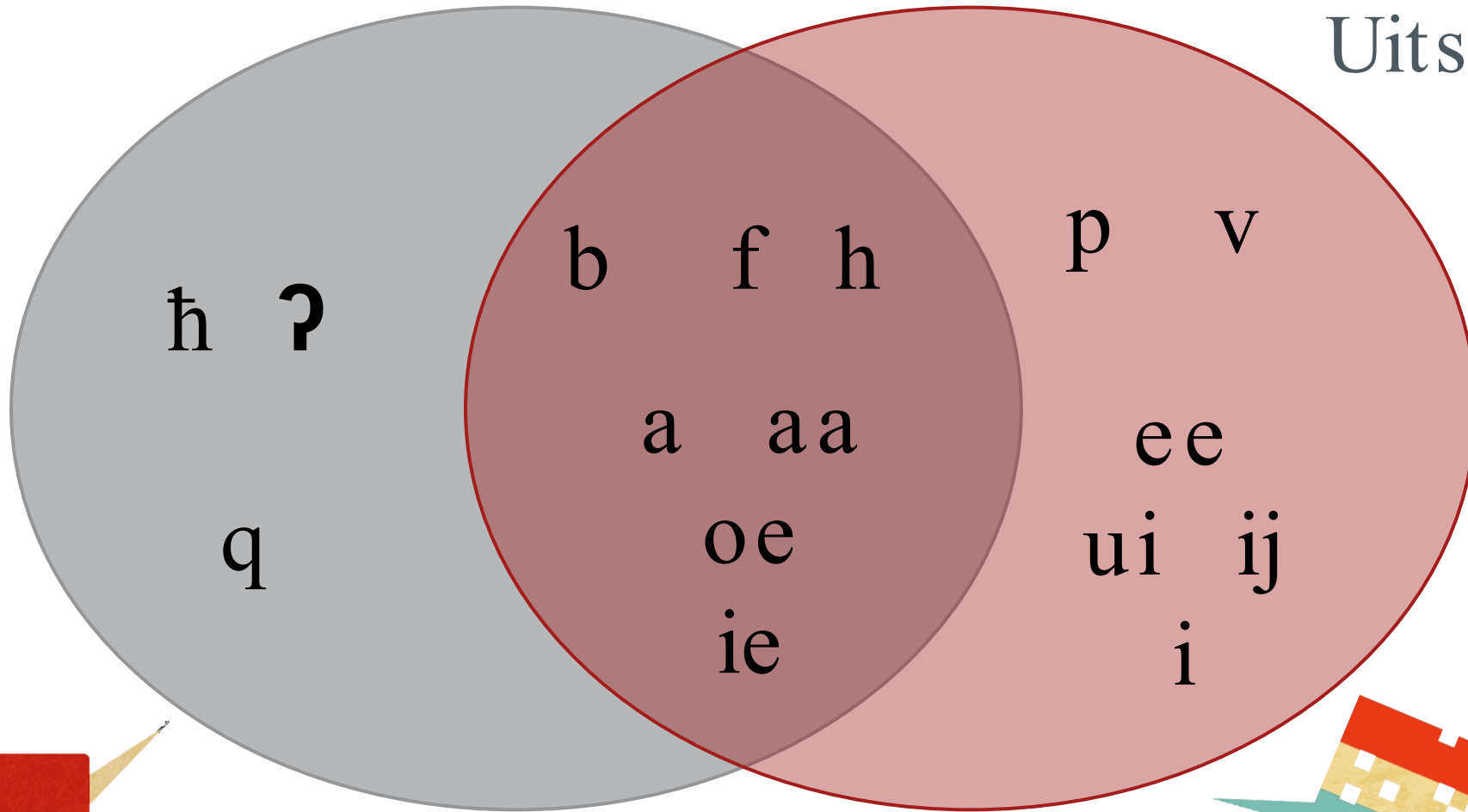
Pp → Bb

Bb

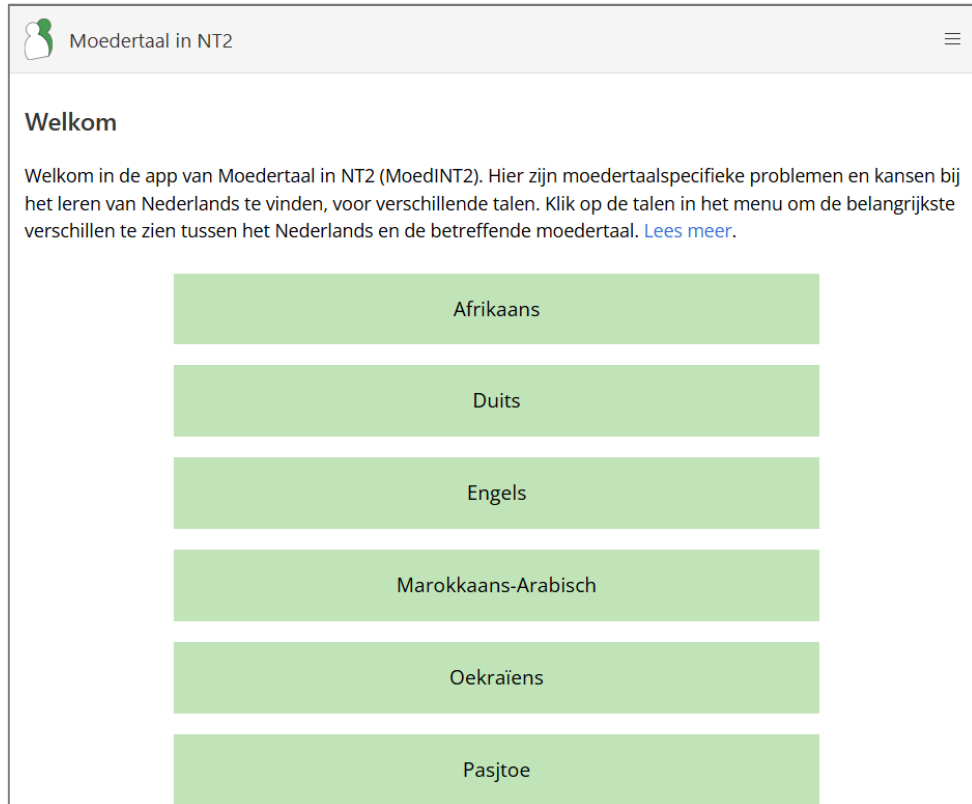
Verdiep je in de thuistaal van de leerling

Uitspraakfouten
obv T1

MoedInT2

Meertaligheid en taalstoornissen VU

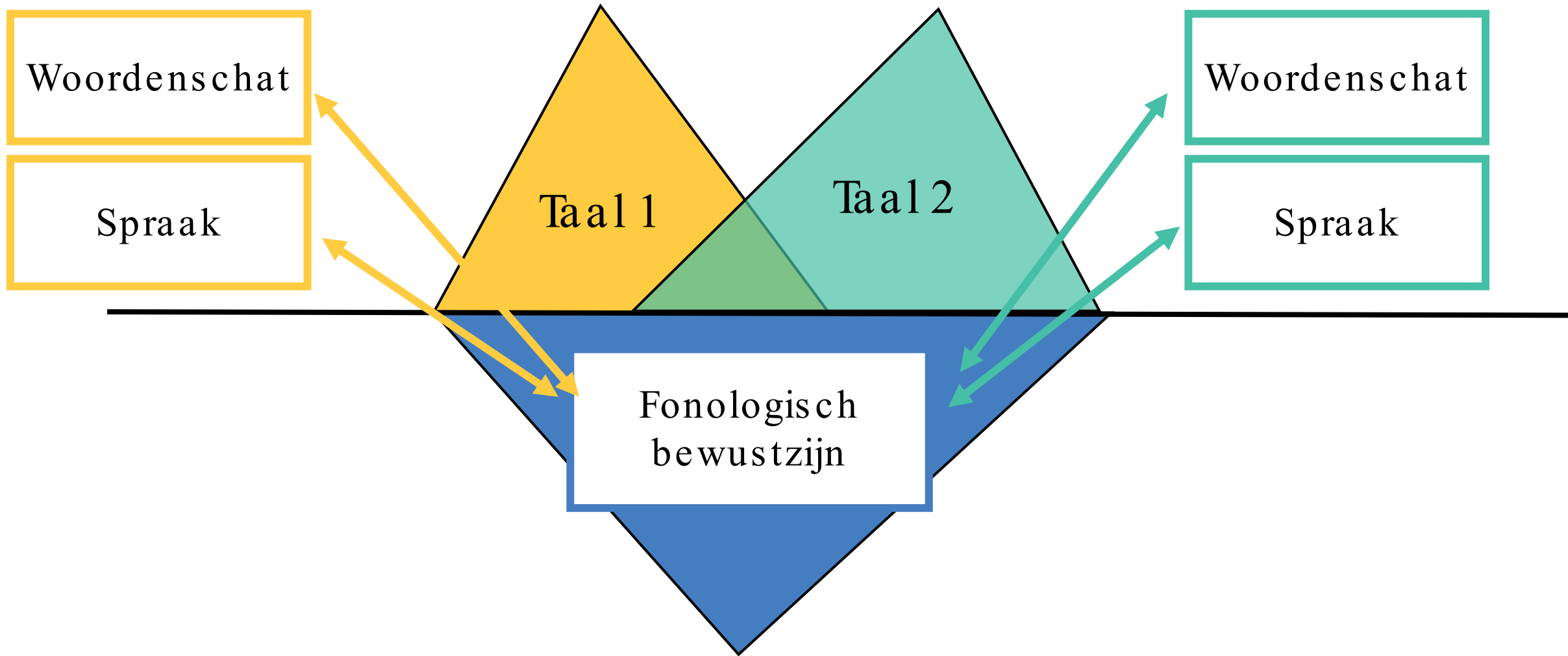
Nog meer variatie

Naast de eerder genoemde factoren:

- Talencombinatie
- Leeftijd en tijd
- Motivatie en attitude
- Taalaanbod per taal
  - Duur
  - Kwaliteit

...

Beginnende geletterdheid

Hoe leren jonge kinderen klanken?

1. Luisteren, impliciet leren en veel oefenen
2. Klankontwikkeling in T1 vormt de basis voor klankontwikkeling in T2.

Het programma

1. Hoe leren jonge kinderen klanken?
2. Hoe gaat dit bij kinderen met TOS?
3. Wat kun je doen?

Taalontwikkelingsstoornis (TOS)

- Neurocognitieve ontwikkelingsstoornis
- Hardnekkige problemen in de moedertaalontwikkeling zonder duidelijke oorzaak
- Heterogene stoornis → variatie

Risicofactoren

- Jongen
- Familiegeschiedenis
- Vroeggeboorte
- Rokende moeder
- Slaapproblemen
- ...
- Zwak taalbegrip

Uitsluitingsdiagnose

- Geen aanwijsbare oorzaak die de taalproblemen volledig kunnen verklaren
- Voldoende leervoorwaarden
- Voldoende taalaanbod

Meertalige kinderen met (vermoeden van) TOS

gemiddeld

3 maanden later

doorverwezen

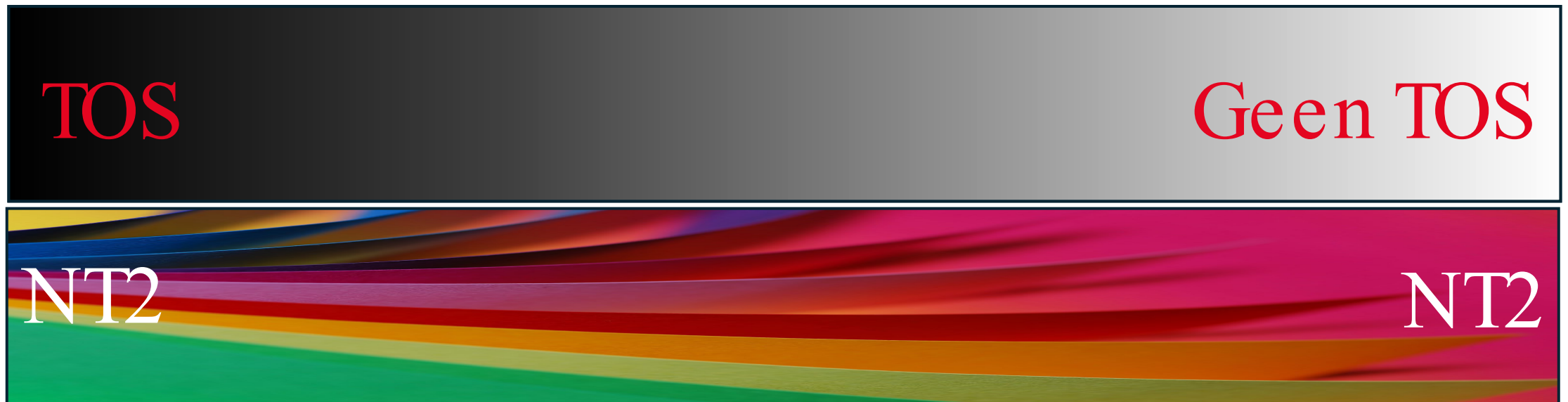
60%

leerlingen met migratieachtergrond
in Cluster-2

Taalleerbaarheid

Hoe goed kan een kind taal leren op basis van een rijk taalaanbod?

Bij TOS gaat taalleren niet “vanzelf”

- Moeite met impliciet leren
- Extra belangrijk:
  - Herhaling
  - Visualisaties
  - Spreektempo
  - Later: Expliciete instructie

Rode vlaggen TOS

Een jong kind met TOS...

- Heeft vertraagde mijlpalen in moedertaalontwikkeling
  - Niet of laat brabbelen
  - Eerste woordjes later
  - Verstaanbaarheid stagneert

- Zorgen van ouders

ELS – vragenlijst taalontwikkeling

ELS - vragenlijst taalontwikkeling

Spreekt je kind meerdere talen?

Ja

Beantwoord de vragen dan over de moedertaal of de best gesproken taal van jouw kind. Let op: De ELS is gevalideerd voor kinderen met Nederlands als moedertaal. Voor kinderen met een andere moedertaal is de uitslag mogelijk minder betrouwbaar.

Rode vlaggen TOS

Een jong kind met TOS...

- Praat niet of weinig **in alle talen**
- Imiteert zelden **in alle talen**
- Tragere/afwijkende spraak-/klankontwikkeling **in alle talen**

Uitspraak

- Fonologische problemen (soms ook spraak)
  - in alle talen
  - niet te verklaren vanuit T1
- Niet goed te verstaan in alle talen

Verstaanbaarheid

Schaal voor verstaanbaarheid in de context: Nederlands

Intelligibility in Context Scale (ICS): Dutch

(McLeod, Harrison, & McCormack, 2012)

Translated by: J. C. (Anniek) van Doornik-van der Zee, HU University of Applied Sciences Utrecht, and H. R. (Hayo) Terband PhD., Utrecht University, The Netherlands, 2013

Naam van het kind: _____
 Geboortedatum: _____ jongen/meisje: _____
 Talen door het kind gesproken: _____
 Invuldatum: _____ leeftijd van het kind: _____
 Ingevuld door: _____
 Relatie tot het kind: _____

De volgende vragen gaan over de mate waarin uw kind wordt verstaan door verschillende personen. Denk hierbij aan hoe uw kind in de afgelopen maand heeft gesproken. Omcirkel bij iedere vraag slechts één nummer.

	altijd	meestal	soms	bijna nooit	nooit
1. Verstaat U uw kind ¹ ?	5	4	3	2	1
2. Verstaan uw gezinsleden uw kind?	5	4	3	2	1
3. Verstaan andere familieleden uw kind?	5	4	3	2	1
4. Is uw kind verstaanbaar voor zijn of haar vriendjes ?	5	4	3	2	1
5. Is uw kind verstaanbaar voor bekenden of kennissen van het kind?	5	4	3	2	1
6. Is uw kind verstaanbaar voor zijn of haar leerkracht ?	5	4	3	2	1
7. Is uw kind verstaanbaar voor vreemden ² ?	5	4	3	2	1
Totaalscore =	/35				
Gemiddelde score =	/5				

¹ Deze schaal kan ook gebruikt worden om de verstaanbaarheid van volwassenen te beoordelen. Vervang dan *kind* door *levenspartner*.

مقياس وضوح الكلام ضمن السياق _ العربية Intelligibility in Context Scale (ICS): Standard Arabic

(McLeod, Harrison, & McCormack, 2012)

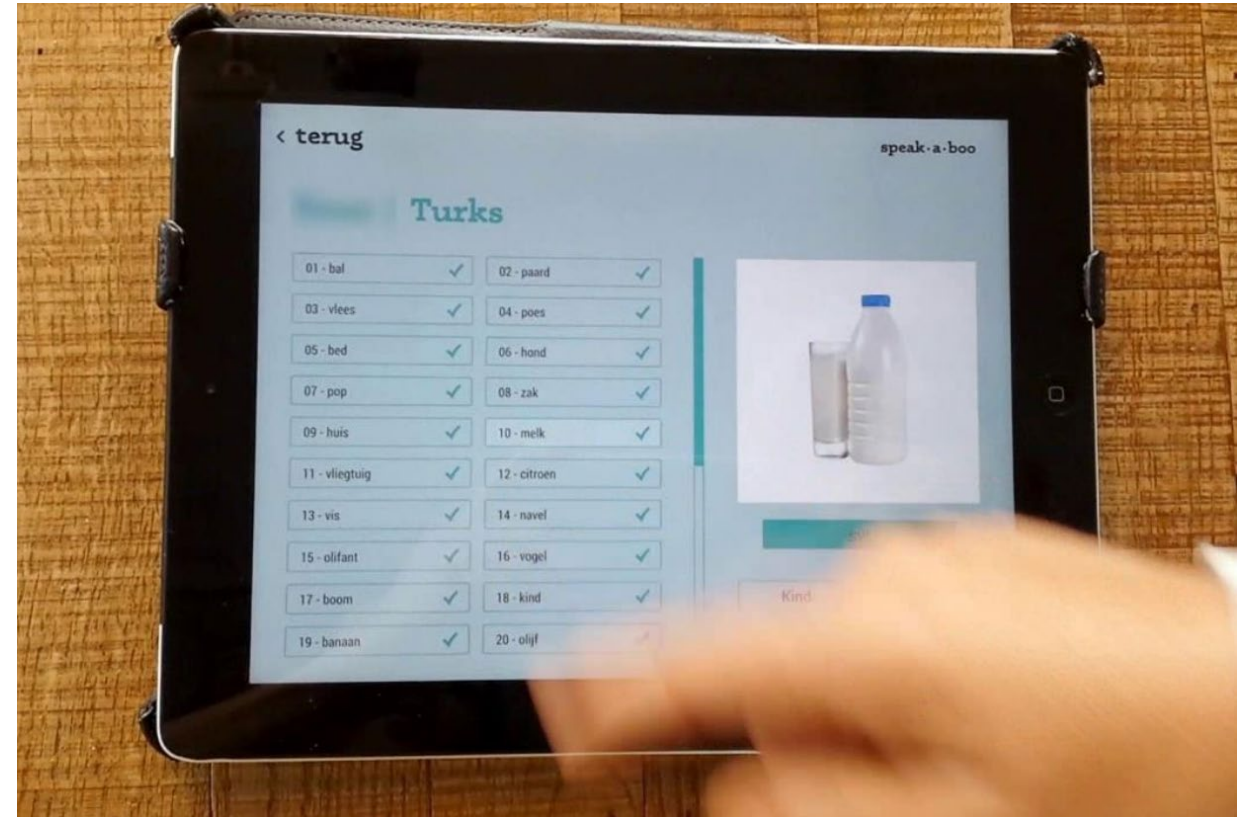
Translated by: Ghada Khattab, Speech and Language Science, Newcastle University, UK, 2012

اسم الطفل: _____
 تاريخ ميلاد الطفل: _____ ذكر/أنثى: _____
 اللغة \ اللغات المحكية: _____
 التاريخ الحالي: _____ عمر الطفل: _____
 اسم موقع المقياس: _____
 درجة القرابة للطفل: _____

الأسئلة التالية تتعلق بمدى فهم كلام طفلك من قبل مختلف الأشخاص. الرجاء أن تفكر في كلام طفلك خلال الشهر الماضي عندما تجيب على كل سؤال. ضع دائرة حول أحد الأرقام لكل سؤال

	أبداً	نادراً	بعض الأحيان	عادةً	دائماً
1. هل تفهم طفلك ¹ ؟	1	2	3	4	5
2. هل يفهم أفراد أسرتك المباشرون طفلك؟	1	2	3	4	5
3. هل يفهم أفراد أسرتك غير المباشرون طفلك؟	1	2	3	4	5
4. هل يفهم أصدقاء طفلك كلام طفلك؟	1	2	3	4	5
5. هل يفهم المعارف الآخرون طفلك؟	1	2	3	4	5

Spraakproductie thuistaal: Speakaboo

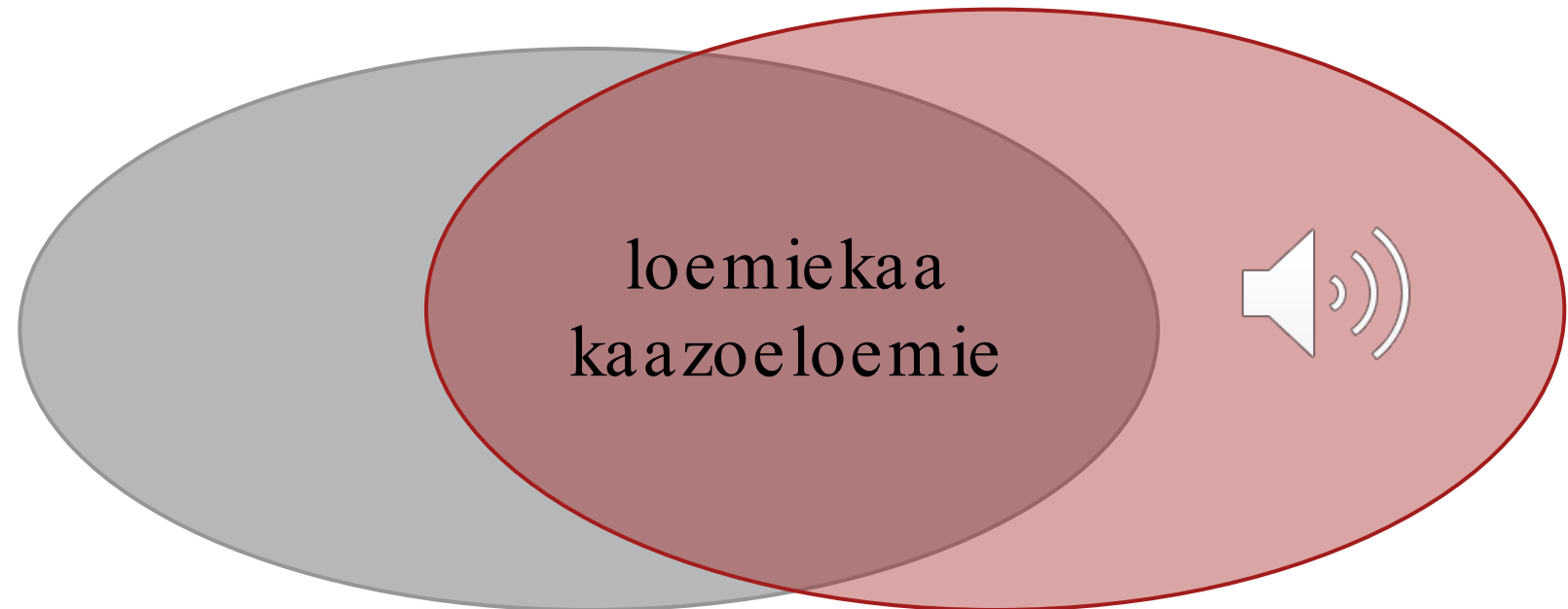

Fonologische verwerking

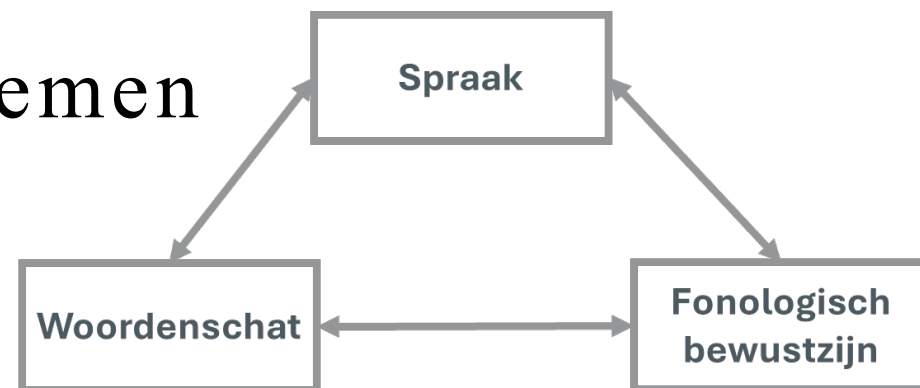
Moeite met herhalen klankreeksen

Cross-linguïstische nonwoordrepetitietaak

Rode vlaggen TOS

- Kleine woordenschat **in de thuistaal (en Nederlands)**
- Zwakker fonologisch bewustzijn
  - Niet te verklaren vanuit T1 (rijmen)
- Meer moeite met snelplaatjes benoemen (Rapid Naming)

Signaleringslijst voor Kleuters 2.0¹⁾

Spreeken en luisteren

Protocol Preventie van Leesproblemen - groep 1 en 2
(Expertisecentrum Nederlands)

Naam leerling: _____

Groep 1

Groep 2

Geboortedatum: _____

Januari

Juni

Januari

Juni

Datum: _____

Leeftijd: _____

Leerkracht: _____

Beheerst het Nederlandse klanksysteem

Spreekt vrijuit

Neemt actief deel aan gesprekken in kleine groepen

Neemt actief deel aan gesprekken in grote groepen

Kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met de leerkracht

Kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met een ander kind

Rode vlaggen TOS

- Grammatica
  - Langdurig weglaten van suffixen
  - Langdurig korte zinnen gebruiken
- Inhoud van een verhaal vertellen is moeilijk
- Zwakke communicatieve redzaamheid
  - Beurtwisseling
  - Beginnen van of deelnemen in gesprekken

VHZ Wanneer verloopt de verwerving van Nederlands als tweede taal té traag?

Artikel Meertaligheid Onderwijs TOS

Wanneer verloopt de verwerving van Nederlands als tweede taal té traag?

11 april 2019 - Leestijd 15 - 20 minuten

MEERTALIGHEID EN TAALSTOORNISSEN

Transferfouten

In de studie van Stuit (2020) worden transferfouten in de taalontwikkeling van tweetalige kinderen die blootgesteld zijn aan zowel het Nederlands als het Syrisch-Arabisch onderzocht. De deelnemers, met leeftijden variërend van 5 jaar en 10 maanden tot 12 jaar en 2 maanden (gemiddeld 8 jaar en 9 maanden), ervaren uitdagingen in syntactische aspecten zoals woordvolgorde, de positie van het werkwoord, het gebruik van hulpwerkwoorden, en persoonlijke voornaamwoorden.

De studie identificeert zes specifieke uitdagingen:

1. Woordvolgorde en de positie van het werkwoord:

Kinderen hebben moeite met het begrijpen en toepassen van verschillende woordvolgordes in hoofd- en bijzinnen, vooral de SVO- en SOV-volgorde, vergeleken tussen het Nederlands en het Syrisch-Arabisch.

2. Gebruik van hulpwerkwoorden: De integratie van diverse hulpwerkwoorden in complexe zinnen kan problematisch zijn, wat kan leiden tot fouten in de zinsstructuur.

MEERTALIGHEID EN TAALSTOORNISSEN

TOS in het Syrisch Arabisch

De samenvoeging van bevindingen uit de onderzoeken van Abdalla en Crago (2008) en Taha, Stojanovik, en Pagnamenta (2021) biedt een uitgebreid beeld van de kenmerken van TOS bij Arabisch-sprekende kinderen. Deze studies leveren een cruciale bijdrage aan het begrijpen van de specifieke taalkundige uitdagingen die kinderen met TOS ondervinden. Hier volgt een geïntegreerde wetenschappelijke samenvatting van de kernbevindingen uit beide studies:

Tijdmarkering en gebiedende wijs:

Abdalla en Crago constateerden dat kinderen met TOS significante moeilijkheden ondervinden bij het markeren van tijd. Een specifiek probleem is het onjuiste gebruik van imperatieve vormen, voornamelijk de ongemarkeerde tweede persoon mannelijk enkelvoud, wat leidt tot verstoringen in de accuratesse van tijdmarkering.

Onderwerp-werkwoordovereenkomst en

werkwoordmorfologie: Beide studies identificeren problemen in onderwerp-werkwoordovereenkomst bij kinderen met TOS. Deze problemen manifesteren zich vooral in het correct toepassen van overeenkomstregels in de werkwoordmorfologie, met

Klankontwikkeling bij kinderen met TOS?

TOS = taalprobleem dat zich (o.a.) uit in

1. Een afwijkende / hardnekkig tragere klankontwikkeling, niet volledig te verklaren vanuit TI
2. Moeite met het herhalen van klankreeksen

in de ontwikkeling van al hun talen

Het programma

1. Hoe leren jonge kinderen klanken?
2. Hoe gaat dit bij kinderen met TOS?
3. Wat kun je doen?

Onderbouw je vermoeden

- Risicofactoren en rode vlaggen
- Voldoende ondersteuning gehad, NT2 toch onvoldoende
- Alternatieve verklaringen niet toereikend
- **Dynamisch toetsen** om inzicht te krijgen in het leerpotentieel

Wees alert, maar voorzichtig

- Denk niet té snel aan TOS: Een nieuwe taal leren kost tijd. Er is veel individuele variatie – zeker op jonge leeftijd.
- Vraag tijdig advies als je twijfelt:
  - Logopedist
  - Consultatie & Advies, bijvoorbeeld [Kentalis](#) of [Auris](#)

Wat doe je in de tussentijd?

Gestapelde ondersteuning

1. Kerncurriculum
2. Kleine groepjes
3. Individueel

Rijk taalaanbod in de klas

Leidraad Onderwijskennis (2025)

po

Betekenisvol en functioneel taalonderwijs in groep 1-2

Effectief taalonderwijs vraagt om betekenisvol en functioneel leren in een speelse omgeving, waarbij de verschillende aspecten van taal zich in samenhang ontwikkelen. Deze aanbevelingen ondersteunen leerkrachten om hun leerlingen taalvaardiger te maken.

Aanbeveling 1 Maak het taalonderwijs betekenisvol en functioneel

- Benut spel voor de taalontwikkeling. Door als leerkracht een actieve rol aan te nemen in rollenspel, creëer je veel kansen om de taalontwikkeling te bevorderen.
- Maak het leren van nieuwe woorden, klankstructuren en letters betekenisvol, door deze in een context aan te bieden.
- Werk met relevante, brede en rijke thema's, die meerdere perspectieven bevatten en die uitlokken tot nadenken.
- Richt een uitdagende leeromgeving in met taalrijke hoeken in de klas.
- Nodig leerlingen expliciet uit om hun eigen leefwereld de klas in te brengen. Door open te staan voor ideeën van leerlingen en hun ouders, verrijk je de taalomgeving.

Aanbeveling 2 Grijp elke kans op taalbevordering

- Benut routines waarbij je woorden steeds opnieuw herhaalt, en nieuwe woorden introduceert binnen een bekende context.
- Zorg zelf voor een rijk taal-aanbod met gevarieerd en niet te eenvoudig taalgebruik. Hiermee vergroot je de kans dat leerlingen meer diverse woorden en complexe zinnen gebruiken.
- Bied veel en kwalitatief goede (voorlees)teksten aan, zodat leerlingen voldoende kansen krijgen om hun taalvaardigheid te vergroten.

Aanbeveling 3 Bevorder rijke taalproductie van leerlingen

- Voer taalstimulerende gesprekken met voldoende interacties en een rijk taalaanbod.
- Stel hogere orde denkvragen in gesprekken, waarbij redeneren, probleem oplossen en evalueren centraal staan. Zo maak je ruimte voor veel taalproductie door leerlingen.
- Zet verschillende interactievaardigheden in voor voldoende spreekkansen en om het gesprek naar een hoger niveau te tillen.
- Lok het gebruik van schooltaal uit, om complexere denkprocessen op gang te brengen.

Aanbeveling 4 Ondersteun risicoleerlingen adequaat

- Volg continu de voortgang van leerlingen door te observeren in spelsituaties of met gerichte kleutertaken en spelletjes.
- Bied 'gestapelde ondersteuning' aan volgens het Response to Intervention-model (RTI-model). Dit model helpt om leerproblemen te voorkomen en vroegtijdig in te grijpen.
- Bied extra ondersteuning tijdens de groepsactiviteiten om achterstand te voorkomen.
- Zorg voor extra instructie en oefentijd voor leerlingen die dat nodig hebben. En bied een intensief, aanvullend programma aan leerlingen met een grote taalachterstand.

Aanbeveling 5 Betrek de thuisomgeving van leerlingen bij hun taalontwikkeling

- Streef naar gelijkwaardig educatief partnerschap met ouders. Bespreek samen regelmatig hoe jullie allebei kunnen bijdragen aan een goede taalontwikkeling van het kind.
- Stimuleer voorlezen door ouders, of andere talige interacties zoals gesprekken voeren en liedjes zingen. Dat kan ook in een andere taal dan het Nederlands.
- Benut buitenschoolse kennisbronnen. Zo overbrug je leefwerelden van kinderen en vergroot je de betrokkenheid van ouders en het zelfvertrouwen van leerlingen.

Aanbeveling 6 Zorg voor de voorwaarden op schoolniveau

- Zorg voor een gedeelde visie op taalonderwijs en een open schoolcultuur.
- Geef de gedeelde visie vorm door de deskundigheid van leerkrachten te bevorderen en voldoende tijd vrij te maken voor taalonderwijs.
- Zorg voor een ruim en gevarieerd boekenaanbod. Een aantrekkelijke schoolbibliotheek en fijne leeshoeken in of buiten de klas zorgen voor een uitnodigende leesomgeving.
- Zorg voor een planmatige aanpak bij taalonderwijs. Werk doelgericht aan opbrengsten en evalueer deze.

Download of bestel de poster met aanbevelingen gratis op www.onderwijskennis.nl/leidraad/taal-1-2

Nederlands leren begint met durven spreken

- Spelenderwijs, functioneel en betekenisvol
- Herhalen en oefenen
  - Samen zingen
  - Thema's
  - Benut routines
- Impliciete feedback
- Volgen, aanpassen en toevoegen (Pepper & Weitzman, 2009)

Gerichte klanklessen?

Over de Kennisrotonde Bestellen C

Stel je onderwijsvraag

Antwoorden op onderwijsvragen

Ervaringen TH

Antwoorden op onderwijsvragen › Wat zijn effectieve manieren in groep 1 en 2 om NT2-leerlingen een correcte uitspraak van het Nederlands aan te leren?

Wat zijn effectieve manieren in groep 1 en 2 om NT2-leerlingen een correcte uitspraak van het Nederlands aan te leren?

Gepubliceerd: 21 april 2023

NT2-leerlingen kunnen bij de start van de basisschool moeite hebben met de uitspraak van Nederlandse klanken. Er lijkt echter geen specifieke of extra instructie of oefening nodig te zijn om de correcte uitspraak van het Nederlands aan te leren. Uitspraakfouten bij jonge

Vraagsteller

po-instelling - IB'er

Onderwijssectoren

[vve](#)

[po](#)

[lerarenopleiding](#)

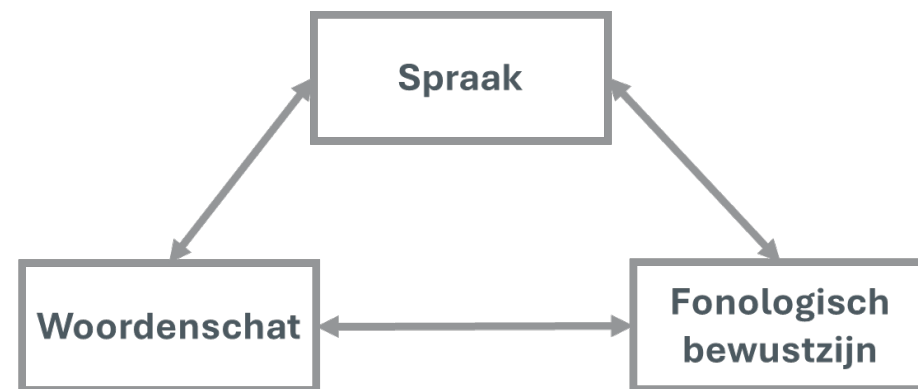
[sectoroverstijgend](#)

Vraagnummer

VRAAG-1580

Klanken, woorden en geletterdheid

- Koppel klanken aan woorden
- Letters als verduidelijking uitspraak
- Geletterde omgeving
- Meta linguïstisch bewustzijn
  - samen nadenken over verschillen tussen talen

Aandacht voor de thuistaal

- Ook kinderen met TOS kunnen meerdere talen leren.
- Thuistaal vormt de basis voor Nederlandse klanken en geletterdheid, maar beheersing loopt risico.
- Gebruik de basis die een kind al heeft
  - Benadruk de overeenkomsten tussen talen
  - Stimuleer ook die taal, samen met ouders!

Amir

1. Klanken in de thuistaal vormen de basis voor het NL.

2. TOS

- Ook problemen in de thuistaal
- Taalleerbaarheid

3. Veilige, rijke en betekenisvolle taalomgeving

Variatie in meertalige klankontwikkeling: TOS en NT2

Lisa Verbeek
lisa.verbeek@ru.nl

15 april 2025

Behavioural
Science
Institute

